
Domagoj Runje
"JER NE BIJAŠE VRIJEME SMOKVAMA"
(Mk 11,13)

Problem

U posljednjem tjednu svoga javnoga djelovanja Isus je učinio jednu gestu, koja se doslovno shvaćena teško može uklopiti u sliku onoga koji je "prošao zemljom čineći dobro" (Dj 10,38). Riječ je o proklinjanju бесплодне smokve. Taj događaj s najviše je detalja opisan u Mk 11,12-14. 20-21:¹

Sutradan su izlazili iz Betanije, a on ogladnje. Ugleda izdaleka lisnatu smokvu i priđe ne bi li na njoj što našao. Ali došavši bliže, ne nađe ništa osim lišća jer ne bijaše vrijeme smokvama. Tada reče smokvi: "Nitko nikada više ne jeo s tebe!" Čuli su to njegovi učenici. (Mk 11,12-14) (...) Kad su ujutro prolazili mimo one smokve, opaze da je usahla do korijena. Petar se prisjeti pa će Isusu: "Učitelju, pogledaj! Smokva koju si prokleo usahnu." (Mk 11,20-21)

Kraći, i u nekim pojedinostima drukčiji, opis istoga događaja nalazimo u Mt 21, 18-22, a Luka na nj možda tek aludira rečenicom „Već je sjekira položena na korijen stablima: svako dakle stablo koje ne donosi dobra roda siječe se i u oganj baca.“ (Lk 3,8)

Ovdje se zaustavljamo na Markovu tekstu i to stoga jer on jedini spominje podatak koji zapravo najviše zbunjuje čitatelja. Naime, Marko napominje kako u času kad je Isus tražio plodove „ne bijaše vrijeme smokvama“ (11,13), te ispada da Isus nije prokleo neplodno nego *nedužno* stablo, koje ne može biti okrivljeno zato što nije donijelo ploda kad za to nije bilo vrijeme.

¹ Biblijski citati preuzeti iz B. DUDA – J. FUČAK, *Novi Zavjet*, XIII. izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1992.

Postoji pretpostavka da Isusu možda nije ni znao, ili jednostavno nije u tom trenutku imao na umu kako još nije počela sezona smokava.² No, to nimalo ne ublažuje oštrinu pa ni moralnu upitnost njegovoga postupka. A ako je unaprijed znao da na stablu neće naći ploda, onda se još više postavlja koji je smisao informacije da nije bilo vrijeme smokvama, i zašto to Marko uopće spominje? Teško je, naime, vjerovati da je evanđelist taj podatak spomenuo samo zato da bi čitatelju objasnio zašto na stablu nije bilo smokava.

Signal

Učinak što ga podatak o tomu kako nije bilo vrijeme smokvama proizvodi nije zadovoljenje objašnjenjem nakon kojega čitatelj može nastaviti dalje mirno čitati. Upravo suprotno. Čitatelj je prisiljen da se na pročitanoj tekstu *zaustavi*, te traži načina kako sve to treba *shvatiti* i uklopiti u sliku koju je dotada stekao o Isusu. Sva moćna djela koja je Isus do toga trenutka učinio bila su usmjerena prema tomu da pomognu i da pouče, te ova negativna i netipična manifestacija moći zacijelo mora imati neku skrivenu poruku. Drugim riječima, rečenica '*ne bijaše vrijeme smokvama*' kao da hoće reći '*sad nije riječ o smokvama*', nego o *nečemu drugom*. Ili jednostavnije, navodeći taj zbunjujući podatak evanđelist daje čitatelju signal da događaj koji slijedi valja protumačiti *simbolički*.

Kontekst

Takvo rješenje problematične rečenice ipak ne bi bilo vjerodostojno kad ne bi bilo potvrđeno kontekstom u kojemu se događaj sa smokvom nalazi. A u ovom slučaju postoji niz elemenata koji upućuju na simboličko čitanje teksta.³

Prije svega, epizoda o proklinjanju smokve kronološki je smještena između druga dva Isusova simbolička čina koja se

² Ta pretpostavka temelji se na zapažanju Josipa Flavija kako smokve u Galileji rađaju deset mjeseci u godini (vidi *Židovski rat*, 3, 518-519) U tom slučaju moguće je da je Isus kao Galilejac zaboravio da Jeruzalem ima oštriju klimu, te je doista mislio kako bi na stablu trebalo biti smokava. Vidi G. VERMES, *The Authentic Gospel of Jesus*, Penguin Books, London 2004., str. 22.

³ U sljedećim zapažanjima najviše mi je koristio K. STOCK, *Marco. Commento contestuale al secondo Vangelo*, Edizioni ADP, Rim 2003, str. 225-233.

događaju prvih dana njegovoga posljednjega tjedna. 'Slučaj smokva' događa se *sutradan* nakon Isusovoga svečanog ulaska u Jeruzalem na magaretu i razgledavanja hrama (11,1-11), a istoga dana kad je prokleo smokvu, Isus opet ulazi u hram i iz njega rastjeruje trgovce. (11,15-16). A onda opet, kad su drugo jutro išli u hram, Isus i njegovi učenici prolaza pokraj sada već usahle smokve (11,20.27)

Događaji koji uokviruju epizodu sa smokvom očigledno imaju svoje simboličko značenje jer Isus sigurno nije jahao na mageretu samo zato što je možda bio preumoran ići pješice, nego zato da bi pokazao u kojoj ulozi ulazi u grad (usp. Zah 9,9), a izgon trgovaca iz hrama nije bio puki plod Isusove želje da u hramu uvede malo više reda i mira⁴, nego je riječ o otvorenoj proročkoj gesti koja podsjeća na pravi smisao hrama o kojem Isus uostalom i govori citirajući proroka Izaiju: „*Dom će se moj zvati Dom molitve za sve narode.*“ (Mk 11,12; Iz 56,7).

Budući, dakle, da je u takvom slijedu događaja Isusov postupak prema smokvi nerazmrsivo isprepleten s njegovim posjetima hramu, usporedba je tih dvaju elemenata neizbježna.

Smokva i hram

Uspoređujući događaje vezane uz hram i smokvu mogu se povući sljedeće slikovite paralele:

Lisnata smokva – već sama po sebi smokva kao stablo može simbolizirati hram, a to što je lisnata odnosi se vjerojatno na ljepotu zdanja (usp. Mk 13,1-2).

Isus na smokvi traži ploda – nakon svečanog ulaska u Jeruzalem kad su ga ljudi pratili mašući zelenim granama Isus ulazi u hram „i sve uokolo razgleda“ (Mk 11,11).

Isus na smokvi ne nalazi ploda nego samo lišće – Isus u hramu ne nalazi ono što je tražio tj. *Dom molitve*, nego ljude koji kupuju i prodaju te su Božji Dom pretvorili u pećinu razbojničku (usp. Mk 11,15-17).

Isus proklinje smokvu – Isus prevrće stolove mjenjačima i tjera trgovce iz hrama (usp. Mk 11,15-17).

⁴ Trgovci u hramu imali su zapravo svoju zakonitu ulogu jer su prodavali žrtvene životinje ljudima koji su dolazili izdaleka, a mjenjači novca mogli su iz istih razloga biti na usluzi židovima iz dijaspore (usp. Pnz 14,24-26).

Sutradan Isus i učenici prolaze pokraj usahle smokve – hram će dočekati sličnu sudbinu: “neće se ostaviti ni kamen na kamenu nerazvaljen” (Mk 13,2).

Ova posljednja drastična usporedba u kojoj se jeruzalemski hram prisposobljuje besplodnoj usahloj smokvi s do jučer lijepim lišćem, ima ipak svoj ohrabrujući nastavak:

Nakon što je Petar kazao Isusu: “Učitelju, pogledaj! Smokva koju si prokleo usahnu” (Mk 11,20-21). Isus se obraća svim svojim učenicima poticajnim riječima:

“Imajte vjeru Božju. Zaista, kažem vam, rekne li tko ovoj gori: ‘Digni se i baci u more!’ i u srcu svome ne posumnja, nego vjeruje da će se dogoditi to što kaže - doista, bit će mu! Stoga vam kažem: Sve što god zamolite i zaištete, vjerujte da ste postigli i bit će vam! No kad ustanete na molitvu, otpustite ako što imate protiv koga da i vama Otac vaš, koji je na nebesima, otpusti vaše prijestupke.”

U čitavom tom odgovoru, koji bi trebao biti reakcija na usahlost proklete smokve, primjećujemo kako o smokvi zapravo nema ni jedne jedine riječi. Umjesto o smokvi i njezinim plodovima Isus govori o vjeri, molitvi, praštanju i nebeskom Ocu. Sad je potpuno jasno da je njegov postupak prema smokvi htio reći *nešto drugo*. Kao što od stabla traži plodove, tako od učenika Isus traži vjeru i to vjeru Božju, jer jedino ona čovjeka stvarno povezuje s Bogom. Uz vjeru su pak neodvojivo združeni molitva i opraštanje blišnjemu. Istinski odnos s Bogom odvija se na tom terenu, a ne na hramskoj platformi. Stoga, sve da se kamenu hram i sruši, mjesto Božje prisutnosti s ljudima koji svoj odnos prema njemu grade na vjeri, a na na zidovima, ostaje netaknuto.

Na koncu, iako u događaju sa smokvom u prvi plan izbija negativna strana religiozne realnosti povezane sa stanjem u jeruzalemskom hramu, ipak treba primijetiti da Isus ne problematizira postojanje hrama i hramskog kulta kao takvog, nego upozorava da hram treba biti Božji dom molitve za sve narode, a hramski prinos čist. Zajedništvo s Bogom ne ostvaruje se automatizmom hramskih žrtava, bez potvrde u čestitom životu, niti se hrani samo vanjskim kultom koliko god on bio lijep i potreban kao i smokvi lišće. No, to smokvino lišće može jednako skrivati i plodove i golotinju. Naravno, sad nije riječ o smokvama.

Pogovor

Sveti se Augustin čitajući tekst o Jakovljevoj laži (Post 27) kojom je rođenom bratu Ezavu preoteo očev blagoslov mučio s pitanjem: kako shvatiti to da su sveti praoci radili tako nečasne stvari, a da Pismo ne ostavlja dojma o ikakvoj osudi takvih postupaka.

Nakon dugog razmišljanja Augustin je došao do domišljata rješenja po kojem Jakovljev čin u stvari nije *mendacium* (*laž*) nego *mysterium* (*tajna*).⁵ Tako je barem na pastoralnoj razini riješio jednu od poteškoća na koje je nailazio ne samo kao znanstvenik koji istražuje Bibliju nego, još više, i kao propovjednik.

Možda će se tko i nasmijati ovom elegantom opravdanju Jakovljevog nimalo elegantnog ponašanja, ali je Augustin ipak na dobrom putu kad je riječ o interpretaciji teksta. Naime, Augustin je primijetio da Pismo rado govori u simbolima, i tko ne razumije govor simbola u mnogo slučajeva ne razumije ni govor Pisma.

To isto načelo možemo, pače i trebamo, primijeniti na riječi navedene u naslovu ovoga teksta.

⁵ AUGUSTIN, *Contra Mendacium X*, 24.